

Sławomir Kotylak

Kontrola społeczna administracji w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 35, cz. 2, 121-135

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁAWOMIR KOTYLAK

Uniwersytet Zielonogórski

**KONTROLA SPOŁECZNA ADMINISTRACJI W KONTEKŚCIE ROZWOJU
SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO**

Wprowadzenie

We współczesnych dyskusjach, idea społeczeństwa informacyjnego pojawia się najczęściej w dwóch aspektach. Jako opis przyszłego społeczeństwa, w którego kierunku dążymy, oraz jako zadanie, którego realizacja jest warunkiem dalszego rozwoju społecznego. Wedle założeń, społeczeństwo informacyjne ma być lepsze od społeczeństwa przedinformacyjnego - ma dawać człowiekowi większe możliwości samorealizacji, wyrównywać szanse i likwidować niesprawiedliwości. Można zatem przyjąć, że społeczeństwo informacyjne poprzez swój rozwój stara się uczynić z komputera uniwersalne narzędzie optymalizujące funkcjonowanie różnych obszarów życia społecznego. Stąd też wskazuje się, że dynamiczny rozwój społeczeństwa informacyjnego determinuje w naturalny sposób różnego rodzaju zmiany, w tym również zmiany na styku obywatel – państwo.

Powstaje zatem pytanie – Czy rozwój społeczeństwa informacyjnego oddziałuje – a jeżeli tak to w jaki sposób – na formę zachowań społecznych określanych mianem kontroli społecznej administracji.

1. Co to jest kontrola społeczna administracji – czyli kim jest nadzorca?

Kontrola społeczna administracji zwana też obywatelską jest elementem składowym kontroli zewnętrznej nad administracją, dopełniającym niejako system instytucji państwowych. Za ideologiczny punkt wyjścia tej kontroli należy przyjąć dążenie do stworzenia obywatelom możliwości sprawdzania i oceniania administracji publicznej, a w konsekwencji do określonego oddziaływania na jej funkcjonowanie i realizację przez nią zadań publicznych.

Można zatem przyjąć, że podstawą kontroli społecznej jest aktywność każdego obywatela załatwiającego swoje bieżące sprawy. Na drugim dopiero planie w kontroli społecznej umieścić należy organizacje społeczne zajmujące się prowadzeniem szeroko pojętej kontroli¹. Niemniej przedstawione pojęcie kontroli społecznej - podobnie zresztą jak i inne rodzaje kontroli – nie jest szczegółowo definiowane w przepisach prawnych, ale stanowi pojęcie doktrynalne, którego treść może i w istocie jest ujmowana w różny sposób.

Zatem w literaturze przedmiotu kontrolą społeczną w szerokim ujęciu obejmuje się każde działanie obywatela, grupy społecznej, organizacji czy też organów państwowych o charakterze przedstawicielskim, którego celem jest zwrócenie uwagi na braki i niedoskonałości w funkcjonowaniu organów administracji państwowej czy samorządowej. Natomiast w węższym znaczeniu kontrola społeczna administracji widziana jest przez pryzmat instytucjonalno-prawny. Stąd też jak pisze E. Ochendowski, niekiedy bez stosowania terminu „kontrola społeczna” jest ona wzmiankowana jako kontrola sprawowana bezpośrednio przez obywateli i ich organizacje oraz środki masowego przekazu, występujące obok kontroli wykonywanej przez organy państwowe².

Niemniej w przeważającej liczbie pozycji literaturowych - jak zauważa między innymi J. Jagielski - znamienne jest to, że poszczególne określenia kontroli społecznej odwołują się zwykle do kryteriów podmiotowych. Inaczej mówiąc, kategoria kontroli społecznej wyodrębniona jest w oparciu przede wszystkim o wskazanie podmiotów, dla których przypisane funkcje kontrolne oznaczają sprawowanie kontroli społecznej (podmiotami tymi są jednostka, grupy osób, zrzeszenia osób, a także charakterystyczne instytucje wyrażające

¹ Nie ulega również wątpliwości, iż organizacje te pogłębiają aktywną postawę kontrolną, często upatrując w tym podstawowy sens swego istnienia

² Por. Ochendowski E. *Prawo administracyjne – część ogólna.*, Toruń 1999, s. 362.

w najogólniejszym ujęciu oceny i stanowiska tychże podmiotów), a ponadto w oparciu także o formy kontroli, które wiążą się ściśle z możliwościami sprawdzania i oceniania administracji publicznej przez wskazane podmioty³.

W kontekście przedstawionych ujęć kontroli społecznej, na uwagę zasługuje odmienne podejście zaprezentowane przez P. Sztompka, który kontrolę społeczną administracji określa jako zespół czynników kształtujących zachowanie jednostki w sposób społecznie pożądany. Czynniki te występują w dwóch aspektach – statycznym i dynamicznym. Aspekt statyczny – to społeczny system normatywny przedstawiający wzorzec zachowań wymaganych. Aspekt dynamiczny – to społeczne oddziaływanie represyjne i prewencyjne, podjęte w wyniku stwierdzenia rozbieżności pomiędzy aktualnym lub prawdopodobnym zachowaniem jednostki a wymaganiami systemu normatywnego, oddziaływania zmierzające do usunięcia lub zmniejszenia tej rozbieżności⁴. Czyli, inaczej mówiąc, kontrola społeczna administracji nie jest osobą, czy instytucją – to raczej rzecz dziejąca się między-jednostkowo, zakodowana w naszych działaniach.

Niezależnie jednak od różnorodności podmiotowej i przedmiotowej ujęć definicji kontroli społecznej administracji jakie można odnaleźć w literaturze przedmiotu, autor przyjmuje, iż kontrola społeczna administracji jest formą działalności ludzkiej - niezależną od stopnia zorganizowania (jednostka, grupa) i sformalizowania (formalna, nieformalna) - polegającą na badaniu określonych sfer życia społecznego na styku obywatel-państwo i porównywania stanu faktycznego będącego efektem działalności - reprezentującej organy państwa - administracji z pożądanym tj. wcześniej zdefiniowanym przez przyjęte wzorce, rezultatem.

2. Społeczeństwo informacyjne - geneza definicje i rozwój

Pojęcie społeczeństwa informacyjnego po raz pierwszy pojawiło się w latach sześćdziesiątych XX wieku w Japonii. Użył go japoński badacz i ekonomista Tadeo Umesao opisując społeczeństwo japońskie, w którym o standar-

³ Por. Jagielski J., *Kontrola Administracji publicznej.*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2007, s. 114.

⁴ Zob. Sztompka J., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.

dach gospodarki zaczęły decydować informacja i technologia.⁵ Cztery dekady później, na początku XXI wieku pojęcie społeczeństwa informacyjnego stało się jedną z najistotniejszych kategorii polityczno-społecznych definiujących strategię rozwoju cywilizacyjnego i społecznego najbardziej rozwiniętych regionów świata w tym Unii Europejskiej.

Dokonując analizy pojęciowej społeczeństwa informacyjnego łatwo dostrzec, że większość definicji jest mało konkretna. Przy opisie roli informacji we współczesnym społeczeństwie przeważają takie określenia jak: „znaczną”, „istotną” czy „dominującą”. Wspólne jest podkreślanie znaczenia informacji i IT dla wszystkich praktycznie aspektów życia współczesnego człowieka. Problem opracowania właściwej definicji mocno podkreślają A. Bógdoł-Brzezińska i M. F. Gawrycki w swojej pracy⁶ uznając to za zadanie „niewdzięczne, gdyż pojęcie społeczeństwa informacyjnego jest pojemne, a przy tym nieostre i płynne”. Warto więc zwrócić uwagę na definicję zaproponowaną przez T. Goban-Klas i P. Sienkiewicz⁷ - społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo, które nie tylko posiada rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania, lecz środki te są podstawą tworzenia dochodu narodowego i dostarczają źródła utrzymania większości społeczeństwa.

Podobne kierunki pojmowania społeczeństwa informacyjnego – lecz stanowiące fundament wcześniej przytoczonej definicji – prezentowane są przez różnego rodzaju instytucje europejskie i państwowe, które za społeczeństwo informacyjne uznają nowy typ społeczeństwa, kształtujący się w krajach post-industrialnych, których rozwój technologii osiągnął najszybsze tempo. W społeczeństwie informacyjnym zarządzanie informacjami, ich jakość i szybkość przepływu są zasadniczymi czynnikami konkurencyjności zarówno w przemyśle, jak i w usługach. Główne zasady odnoszące się do społeczeństwa informacyjnego to: powszechny dostęp wszystkich ludzi do podstawowego zakresu techniki komunikacyjnej i informacyjnej, otwarta sieć, czyli nieskrępowany dostęp do sieci wszystkich operatorów i usługodawców, zdolność wzajemnego

⁵ Zob. H. Dordic, G. Wang, *The Information Society. A Retrospective View*. SAGE, London 1995.

⁶ Zob. A. Bógdoł-Brzezińska, M. F. Gawrycki, *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Fundacja Studiów Międzynarodowych i Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa, 2003.

⁷ Zob. T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne: Szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.

łączenia się i przetwarzania danych, kompatybilność i zdolność współpracy wszelkiej techniki umożliwiająca pełny kontakt, bez względu na miejsce pobytu ludzi, stworzenie warunków dla konkurencji w tej dziedzinie⁸.

Można zatem przyjąć, że obecny stan nauki traktuje pojęcie społeczeństwa informacyjnego niezmiernie szeroko, począwszy od utożsamiania go z poziomem rozwoju technologicznego społeczeństwa, skończywszy na parametryzacji przyczynowo-skutkowej wskaźników ekonomicznych poszczególnych krajów.

Obserwując zatem rozwój aparatu pojęciowego, warto również zwrócić uwagę, iż zmiany w pojmowaniu społeczeństwa informacyjnego mają ścisły związek z rozwojem społecznym narodów. Jak zatem wygląda rozwój społeczeństwa informacyjnego Polsce w kontekście kontroli społecznej administracji?

3. Warunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce

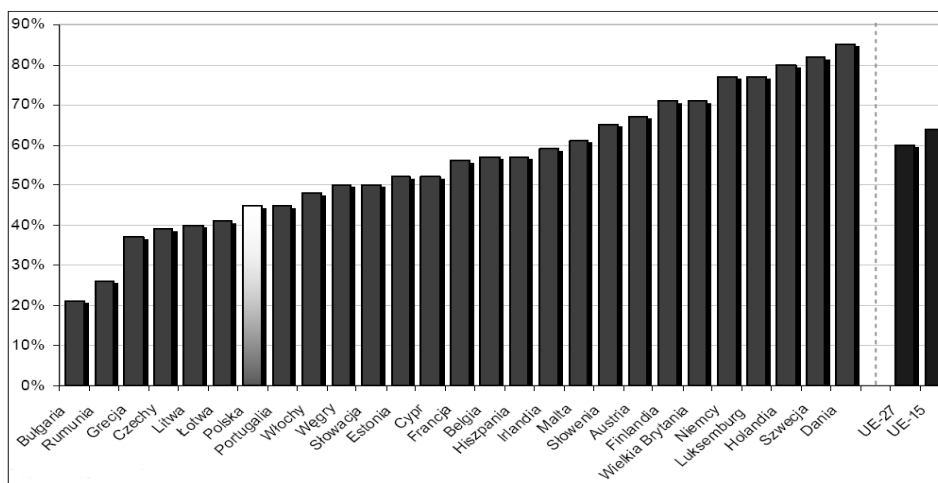
W Polsce ze względu na proces integracji ze strukturami Unii Europejskiej poszczególne resorty prowadziły oddzielne działania w dziedzinie społeczeństwa informacyjnego. Dopiero Uchwała Sejmu z dnia 14 lipca 2000 dała podstawy Rządowi do podjęcia działań koordynujących. W dniu 28 listopada 2000 r. Rada Ministrów przyjęła *"Stanowisko w sprawie uchwały Sejmu RP z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego w Polsce"*, oraz dokument programowy *"Cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce"*, przygotowany przez Komitet Badań Naukowych we współpracy z Ministerstwem Łączności. Jednocześnie Rada Ministrów zobowiązała się do podjęcia szeregu działań mających na celu przyspieszenie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce. Jednym z nich było zobowiązanie Ministerstwa Łączności do opracowania dokumentu *"ePolska - Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006"*, na wzór podjętej przez UE inicjatywy eEurope. Zadanie to Ministerstwo wykonało poprzez zebranie strategii cząstkowych wszystkich zainteresowanych resortów i opracowanie na ich podstawie planu działania. Dokument ten przedstawia analizę potrzeb w sferze dostępu do informacji, jej zakresu, środków jej przekazywania

⁸ Por. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Program Operacyjny: Nauka, nowoczesne technologie i społeczeństwo informacyjne 2007-2013, Warszawa 2005.

i udostępniania oraz nakładów niezbędnych dla osiągnięcia określonych w planie działań celów. Od chwili nakreślenia strategii informatyzacji Polski powstało wiele mniejszych i regionalnych strategii oraz programów wspierania budowy społeczeństwa informacyjnego. Jednakże większość polskich działań ma charakter chaotyczny i przypadkowy, co powoduje że odbiegają one od światowych założeń modelowych.

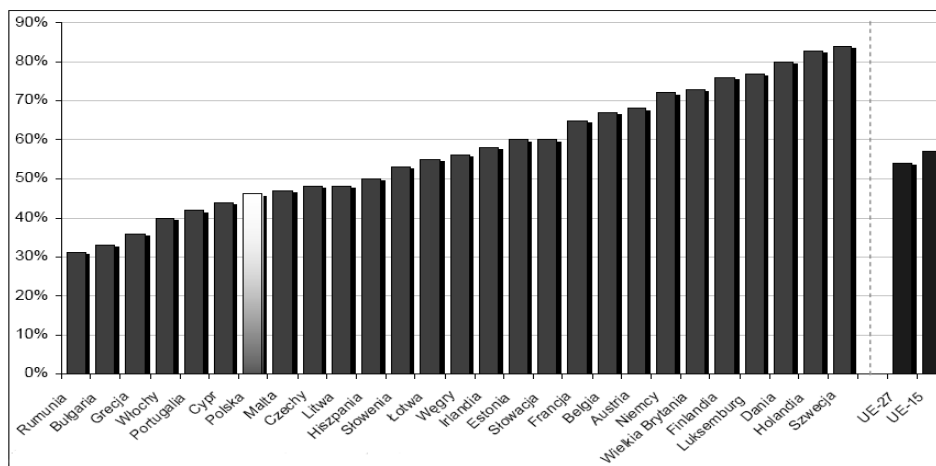
4. Zależności pomiędzy rozwojem SI a kontrolą społeczną

Jednym z warunków społeczeństwa informacyjnego jest zapewnienie warunków technicznych oraz infrastruktury umożliwiającej dostęp obywateli do informacji. W 2006 roku dostęp do komputera osobistego (komputer stacjonarny lub przenośny) posiadało 5 700 tys. polskich gospodarstw domowych, co stanowiło 45% ogółu (por. rys. 1). Regularnie z komputera korzystało 43% Polaków, a w roku 2007 – 46% (por. rys. 2).

Rys. 1. Dostępność komputera osobistego w gospodarstwach domowych (2006)

Źródło: Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 31.

Rys 2. Odsetek osób regularnie (przynajmniej raz w tygodniu) korzystających z komputera (2007)

Źródło: Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 32.

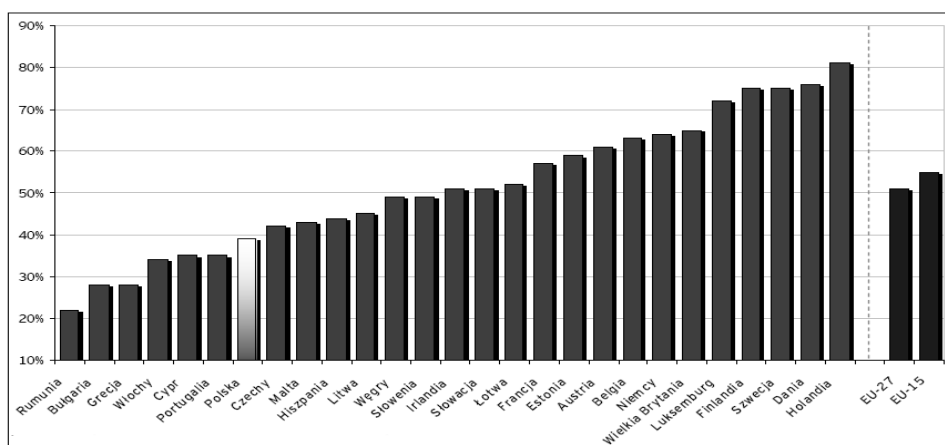
W roku 2006 – 36% gospodarstw domowych posiadało dostęp do Internetu, a w 2007 roku – 41% (por. Tabela 1). W roku 2006 – 34% Polaków regularnie korzystało z internetu, a w 2007 roku – 39% (por. rys. 3). 41% gospodarstw domowych nieposiadających dostępu do Internetu deklarowało brak takiej potrzeby. W pozostałych przypadkach powodem braku dostępu do Internetu były odpowiednio (por. rys. 4): zbyt wysoki koszt sprzętu (32%), zbyt wysoki koszt dostępu (31%), brak odpowiednich umiejętności (20%).

Tabela 1

Dostępność Internetu w gospodarstwach domowych (2004-2006)

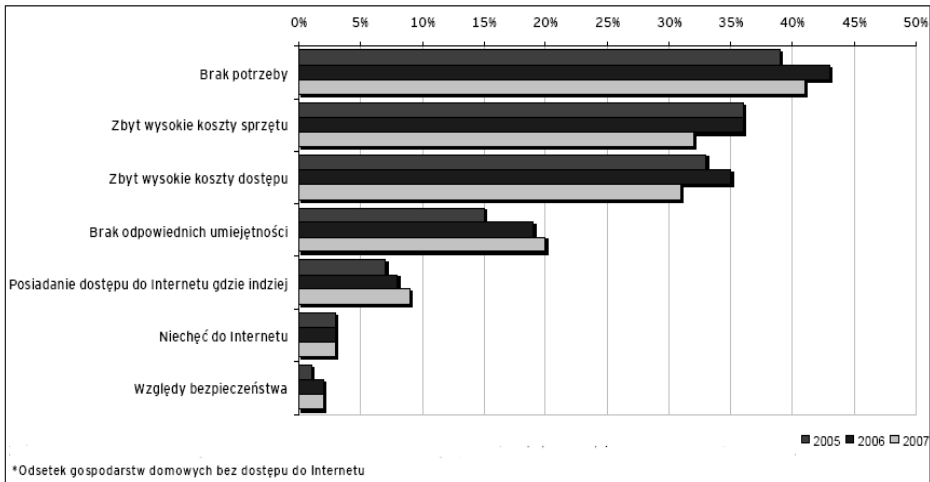
Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu w domu	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Ogółem	26%	30%	36%
Typ gospodarstwa domowego			
Gospodarstwa z dziećmi	34%	38%	47%
Gospodarstwa bez dzieci	19%	27%	31%
Miejsce zamieszkania			
Duże miasta	34%	40%	46%
Mniejsze miasta	28%	31%	36%
Obszary wiejskie	15%	19%	25%
Dochód w przedziałach kwartylowych			
Pierwszy przedział kwartylowy (najniższe dochody)	10%	11%	17%
Drugi przedział kwartylowy	19%	22%	28%
Trzeci przedział kwartylowy	30%	31%	45%
Czwarty przedział kwartylowy (najwyższe dochody)	50%	60%	73%

Źródło: *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 34 za: *Spoleczeństwo informacyjne. Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2006 roku*, MSWiA, Warszawa 2007.

Rys. 3. Odsetek osób regularnie (przynajmniej raz w tygodniu) korzystających z Internetu (2007)

Źródło: *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 33.

Rys. 4. Powody braku dostępu do Internetu w domu (2007)

Źródło: Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 33.

Z powyższych analiz wynika, że dla znacznej części obywateli poziom rozwoju infrastruktury oraz wysokość cen za usługi telekomunikacyjne może stanowić przyczynę ich wykluczenia cyfrowego. Równie istotnym problemem jest poza dostępem do technologii umiejętność ich wykorzystania. Na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej poziom umiejętności informatycznych Polaków nie przedstawia się najlepiej. Średni poziom umiejętności w UE-27 jest niemal dwukrotnie wyższy niż poziom umiejętności Polaków. Ponadto poziom umiejętności informatycznych znacząco uzależniony jest od wieku⁹.

Pojawia się zatem pytanie, jak przedstawione wyniki wpływają na zależności pomiędzy rozwojem SI a kontrolą społeczną administracji. Za punkt wyjścia w poszukiwaniu odpowiedzi powinna posłużyć analiza w jakich celach prywatnych Polacy najczęściej używają Internetu (por. Tabela 2). Jest to szczególnie istotne, gdyż Internet, albo szerzej technologie informacyjno-komunikacyjne w pełni rozwiniętym społeczeństwie informacyjnym dają moż-

⁹ Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2006 roku, Notatka informacyjna GUS, Warszawa listopad 2006.

liwość nieograniczonego dostępu do wszelkiego rodzaju informacji będących efektem aktywności administracji publicznej.

Tak więc rozwój globalnej sieci, zapewnia możliwość stworzenia niespotykanego wcześniej w jakiegokolwiek formie ludzkiego zorganizowania systemu kontroli społecznej, poprzez wykorzystanie szczególnych właściwości Internetu, do których zaliczyć należy:

Tabela 2

Cel korzystania z Internetu w domu (2005-2007)

Cel korzystania z Internetu	2005 r.	2006 r.	2007 r.
	w % populacji w wieku 16-74 lata*		
Korzystanie z poczty elektronicznej	24%	27%	32%
Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach	18%	25%	27%
Udział w czatach i forach dyskusyjnych	15%	18%	26%
Granie w gry, pobieranie plików z gramy, muzyka, filmami	12%	16%	17%
Czytanie, pobieranie czasopism on-line	13%	16%	15%
Korzystanie z usług bankowych	6%	9%	13%
Szukanie informacji dotyczących zdrowia	7%	11%	13%
Słuchanie radia i oglądanie telewizji on-line	6%	10%	13%
Pobieranie programów komputerowych (bez gier)	8%	12%	12%
Korzystanie z serwisów poświęconych turystyce	6%	11%	11%
Telefonowanie przez Internet, wideokonferencje	5%	8%	10%
Szukanie pracy, wysyłanie ofert	5%	7%	7%
Sprzedawanie towarów, np. na aukcjach	1%	5%	5%

*Odsetki nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013- załącznik nr 1*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2008, s. 337 za: *Społeczeństwo informacyjne. Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2006 roku*, MSWiA, Warszawa 2007.

- niemal nieskrępowane wyrażanie poglądów i opinii – np. ruchy feministyczne, alterglobalistyczne itd.;
- brak charakteru hierarchicznego; mogą zatem powstawać „wirtualne społeczności”, dla których granice narodowe nie mają żadnego znaczenia – np. międzynarodowy ruch wsparcia Indian w Chiapas;

- ograniczone możliwości wprowadzenia cenzury państwowej – np. amerykański Patriot Act;
- możliwość szybkiego przekazywania informacji z pominięciem „oficjalnych” mediów – np. URL: <http://www.indymedia.org>¹⁰.

W opinii autora wspomniane cechy mogą pogłębić funkcję kontrolną odbiorców np. projektów rządowych, inicjatyw władzy lokalnej itd., tworząc w ten sposób narzędzie bezpośrednich relacji urząd – obywatel, co wzmacnia mechanizmy demokracji bezpośredniej i kontroli społecznej. Sprzyjać mogą zatem subsydiaryzacji decyzji administracyjnych stanowiąc w ten sposób opisany wcześniej mechanizm kontroli, który poprzez swoje oddziaływanie pogłębia świadome poczucie przynależności do społeczeństwa obywatelskiego.

Można zatem stwierdzić, że rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez postęp w dziedzinie technologii telekomunikacyjnej i informatycznej zwiększa możliwość dostępu do informacji publicznej stwarzając tym samym podstawy do pełnego wykorzystania cech jakimi charakteryzuje się Internet do realizacji założeń systemowych Państwa w postaci kontroli społecznej administracji przez jego mieszkańców i organizacje społeczne.

5. Możliwości kontroli społecznej administracji przez społeczeństwo informacyjne

Zagadnienie dostępu do informacji publicznej jest już poruszone w ustawie zasadniczej uchwalonej w 1997 roku. W rozdziale II „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela” wskazano, że *„Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. (...) Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów (...)”*. Już z powyższego wynika, iż w dobie występujących powszechnie dokumentów w postaci elektronicznej, każdy obywatel ma prawo dostępu do nich za pomocą środków elektronicznych.

Stąd też jednym z kluczowych elementów realizacji powyższych założeń w odniesieniu do administracji publicznej jest kontrola społeczna administracji publicznej, której podstawowym warunkiem jest dostęp do informacji o działa-

¹⁰ Zob. Bógdał-Brzezińska A., Gawrycki M. F., Rola Internetu wobec procesów demokratyzacji w stosunkach międzynarodowych, (w:) Adamowski J., (red.), *Demokracja a nowe środki komunikacji społecznej*, Warszawa 2005, s. 83–108.

niach urzędów, natomiast podstawowym narzędziem informowania wskazanym przez ustawodawcę w ustawie z dnia 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej¹¹ jest zamieszczany w Internecie - Biuletyn Informacji Publicznej (BIP).

Biuletyn Informacji Publicznej to system stron internetowych służący powszechnemu i bezpłatnemu dostępowi do informacji publicznej. Do udostępnienia informacji w BIP zobligowane są wyłącznie podmioty wskazane w art. 4 ust. 1 i 2 ww. ustawy (co oznacza, iż pozostałe podmioty mogą udostępniać informacje publiczne na zasadzie dobrowolności). Natomiast art. 8 ust. 6 cytowanej ustawy określa obowiązki związane z udostępnianiem informacji publicznej w BIP. Zostały one nałożone nie tylko na podmioty zobligowane do udostępniania w Biuletynie Informacji Publicznej informacji wskazanych w art. 8 ust. 3 ustawy (podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 1 i ust. 2 ustawy), ale także na wszystkie inne podmioty, które dobrowolnie zdecydowały się na publikację informacji publicznych w ten sposób.

Ponadto artykuł 8 ustawy o dostępie do informacji publicznej wskazuje kategorie informacji publicznych obowiązkowo udostępnianych w BIP. Są to: informacje publiczne o polityce wewnętrznej i zagranicznej, o podmiotach zobowiązanych do udostępniania informacji publicznej oraz o zasadach funkcjonowania tych podmiotów, a także dane publiczne w postaci dokumentacji przebiegu i efektów kontroli oraz wystąpień, stanowisk, wniosków i opinii podmiotów ją przeprowadzających, treść innych wystąpień i ocen dokonywanych przez organy władzy publicznej oraz informacje o stanie państwa, samorządów i ich jednostek organizacyjnych.

Reasumując - Biuletyn Informacji Publicznej stanowi krok na drodze do uzyskania przez wszystkich obywateli spójnej, pełnej i aktualnej informacji publicznej, a zawarte w nim otwarte standardy wymiany i zapisu informacji, umożliwiają rozwój społeczeństwa informacyjnego.

¹¹ (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.)

6. Rola Biuletynu Informacji Publicznej jako elementu kontroli społecznej w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego – wnioski

Spółczesność postindustrialna, z dominującym sektorem usług, jest jednocześnie społeczeństwem wiedzy. Daniel Bell wskazywał w pracy *The Coming of Post-Industrial Society* na znaczenie „imperatywu technicznego” (*technological fix*) we współczesnym świecie¹². Powszechną praktyką stało się wzięcie więc nowych technologii informacyjnych i ich zastosowań jako katalizatora przemian społecznych¹³. Manuel Castells zwraca jednak uwagę, że w wielu obszarach działalności społecznej, gospodarczej i politycznej, technologie informacyjno-komunikacyjne powodują marginalizację tych, którzy mają do niej ograniczony dostęp, nie mają go wcale lub nie potrafią z niego korzystać.

Należy jednak dostrzec drugą stronę medalu. Znacznie większym problemem - jak się wydaje - jest problem ze standaryzacją formy informacji pochodzącej z określonego źródła. Stąd też zagadnienie wywołane brakiem dostępu do technologii informatycznych określane często mianem „wykluczenia cyfrowego” - jest raczej problemem rozwoju gospodarczego regionu i jest znacznie pochodne w odniesieniu do kontroli społecznej administracji. Natomiast różnorodność formy, zakresu czy też kompletności informacji, leży u podstaw rozwiązań systemowych, których właściwa realizacja leży w gestii administracji i właśnie w tej materii należy doszukiwać się rozwoju kontroli społecznej w kontekście SI. Można zatem stwierdzić, że Polskie doświadczenia w tym zakresie nie są zbyt bogate, gdyż opierają się w głównej mierze o jednostkowe rozwiązanie systemowe w postaci BIP. Niemniej nie przekreśla to znaczenia BIP jako elementu o szczególnym charakterze standaryzacyjnym. Stąd też w opinii autora rola BIP jako elementu kontroli społecznej w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest znacząca lecz jej znaczenie uzależnione jest od trzech elementów.

Pierwszym elementem jest poziom realizacji projektów systemowych dotyczących informatyzacji i komputeryzacji zarówno urzędów jak i społeczeństwa. Jest to element, którego nie kompleksowa realizacja stoi w opozycji do

¹² D. Bell, *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*, New York 1973.

¹³ M. Goliński, *Spółczesność informacyjna – problemy definicyjne i problemy pomiaru*, źródło: [URL – <http://strony.wp.pl/wp/pavel.k/spoleczenstwo.htm>].

założeń społeczeństwa informacyjnego, co w konsekwencji znacząco eliminuje wpływ tegoż społeczeństwa na możliwości kontroli społecznej administracji.

Drugim elementem jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Formuła społeczeństwa obywatelskiego, bez względu na zróżnicowany doktrynalny kontekst opisu i wyjaśniania jego istoty, zawiera w sobie uniwersalne zasady i wartości, bez realizacji których każda próba tworzenia systemu kontroli społecznej skazana jest na niepowodzenie.

Trzecim elementem jest sama konstrukcja BIP. Określenie ścisłych reguł systematyzujących liternictwo, kolorystykę, format, sposoby rozmieszczenia i użycie dopuszczalnych wariantów jest niezbędne do zachowania jednorodnej i rozpoznawalnej tożsamości. Zatem materiały w BIP powinny mieć charakter spójnego i rozpoznawalnego wizerunku, posiadającego rozbudowany system kodu porządkującego o wysokim stopniu funkcjonalności i uniwersalności, który będzie umożliwiał rozbudowę wizerunku instytucji wraz z jej rozwojem.

Można zatem przyjąć, że rola BIP, dzięki któremu obywatel ma możliwość przyglądać się funkcjonowaniu instytucji publicznych (czy nie zapominają o interesie publicznym) oraz monitorować i analizować działalność administracji (czy nie dochodzi do naruszeń prawa) w połączeniu z rozwojem społeczeństwa informacyjnego determinuje skuteczność i sprawność kontroli społecznej administracji. Tak więc BIP pozwalając na sprawdzanie i ocenę funkcjonowania administracji przez obywateli, służy zapewnieniu prawidłowości jej działaniom, będąc jednocześnie czynnikiem stymulującym systematyczne doskonalenie całego aparatu administracyjnego.

Literatura

1. Bell D., *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*, New York 1973.
2. Bógdał-Brzezińska A., Gawrycki M. F., *Rola Internetu wobec procesów demokratyzacji w stosunkach międzynarodowych*, (w:) J. Adamowski (red.), *Demokracja a nowe środki komunikacji społecznej*, Warszawa 2005.
3. Bógdał-Brzezińska, A., Gawrycki, M. F., *Cyberterrorizm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Fundacja Studiów Międzynarodowych i Wydawo ASPRA-JR, Warszawa, 2003.

4. Dordic, H. Wang G., *The Information Society. A Retrospective View*. SAGE, London 1995.
5. Goban-Klas, T., Sienkiewicz, P., *Spółeczeństwo informacyjne: Szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.
6. Goliński M., *Spółeczeństwo informacyjne – problemy definicyjne i problemy pomiaru*, źródło: [URL –<http://strony.wp.pl/wp/pavel.k/spoleczenstwo.htm>].
7. Jagielski J., *Kontrola Administracji publicznej.*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2007.
8. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, *Program Operacyjny: Nauka, nowoczesne technologie i społeczeństwo informacyjne 2007-2013*, Warszawa 2005.
9. Ochendowski E. *Prawo administracyjne – część ogólna.*, Toruń 1999.
10. Sztompka J., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.

SOCIAL ADMINISTRATION CONTROL IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF INFORMATIVE SOCIETY

Summary

In every modern democratic country one of the basic elements of public functioning is the power over the social control of administration. This control has been present with the public administration for a long time now, basically from the very moment of its creation. This lasting relationship of administration and control exist due to objective factors. As control is an inseparable part of each structured operation. This article is an attempt at creation a discussion wheat her in the present shape the informative society redefines the paradigm of social administration control.

Translated by Sławomir Kotylak